

Fodor János

A megosztó hivatás

Könyvtári jelenlét a Facebook közösségi oldalon 2013/2014-ben

A tanulmány a Facebook közösségi oldalon jelenlévő magyar könyvtárak megosztási gyakorlatának vizsgálatára vállalkozik, különös tekintettel az egyetemi könyvtárak stratégiájára. Elsődleges célja az egyetemi könyvtárak jelenlétének optimalizálására tett javaslatok megfogalmazása, de a könyvtári, könyves oldalak általános stratégiáját vizsgálva kísérletet tesz egy szervezettebb, integráltabb közösségi médiajelenlét feltételeinek meghatározására is.

A Facebook közönségének nemzedéki súlyponteltolódásával kapcsolatos elemzések [1], az oldal népszerűségvesztésének híre [2], majd annak részleges cáfolata [3], a „lájkvadász” oldalak [4] és „mémgyárak” [5] szaporodása csak erősíthetik a vitákat, kételyeket: szabad-e komolyan venni, tájékoztatási célokra munkaterületünk szerves részévé tenni a közösségi médiát, érdemes-e komoly energiákat fektetni meglévő, rendszerezett médiafelületeink mellett e második párhuzamos hálózati jelenlétbe is?

A könyvtári, könyves intézmények évek óta fontosnak érzik jelenlétüket, folyamatosan vizsgálják, keresik annak optimális formáját, stratégiáját. [6]. Tény, hogy a magyar felhasználók körében változatlanul a Facebook a közösségi média első számú felülete [7], a hazai cégek, intézmények pedig a Facebookon keresztül fogadták el és ismerték meg a horizontális média információközvetítő jelentőségét. Köztük kell tehát lenni, közöttük kell sikeres, komoly, barátságos és vonzó szerepet vállalnunk.

2013 tavaszától 2014 tavaszáig Kiszl Péter intézetigazgató kezdeményezésére az *ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézete* közös kutatást folytatott az *ELTE Egyetemi Könyvtárával*. A kutatás elsődleges célja a közösségi hálózatok egyetemi könyvtári felhasználásának vizsgálata volt, a gyakorlati felhasználás szempontjait Varga Klárával, az Egyetemi Könyvtár osztályvezetőjével egyeztettük. Az ELTE könyvtártudományi képzésében folytatott tartalomszolgáltatás-kutatási projekt részeként hallgatóimmal kialakított szempontrendszer alapján, a 2013-as év tavaszi és őszi félévében összesen 126 Facebook-oldal több mint 4500 posztját vizsgáltuk meg, majd 2014 tavaszán, az eredmények értékelése mellett szűrőpróba sze-

rűen ellenőriztem a tendenciák esetleges változását, a megelőző időszak kiugró értékeit mutató szereplők további működését.

Kutatási mintánkban szerepelt 92 magyar intézmény és cég Facebook-oldala, köztük 24 egyetemi, 10 országos és szakkönyvtár, 15 megyei és 19 városi vagy kisebb hatókörű könyvtár, továbbá kiadók, néhány könyvesbolt, könyves közösségi oldalak, valamint a könyvtári jelenlét gyakorlata szempontjából tanulságos gyűjtemények (pl. *Mai Manó Ház*), múzeumok és memóriaintézmények (pl. *Petőfi Irodalmi Múzeum*) [8].

A 34 külföldi oldal között országos illetve webes-globális (pl. *Projekt Gutenberg*) könyvtári oldalak mellett 21 egyetemi könyvtárat választottuk ki, az ELTE nemzetközi egyetemi kapcsolatait is figyelembe véve [9].

A megfigyelt oldalak egy havi posztertermését, vagy (ritkán posztoló oldalak esetén tágabb időkeret engedve) legalább 20 bejegyzését, (gyakran posztoló oldal esetén szűkebb időkeretben) legfeljebb 50 egymást követő posztját vizsgáltuk meg. Mértük az egyes posztok sikerét, az oldalak hatékonyságát „lájkolóik” és intézményük hatókörének arányában, posztolási gyakorlatuk jellemzőit (periodicitás, tipikus posztolási gesztusok, posztösszetevők) és a posztok tartalmának viszonyát a posztoló intézmény működési köréhez.

Mitől sikeres egy megosztás?

Kutatásunk alapja, a posztok hatásának számszerűsítése nem támaszkodhatott másra, mint a „kedvelések” és „továbbosztások” posztok alatt feltün-

tetett publikus adataira. Mérőszámunk meghatározásában ugyanakkor figyelembe vettük a posztolástól a mintavétel időpontjáig eltelt időt (egy munkahétig fokozatosan csökkenő arányú hatásvölkedést feltételezve), valamint a poszt által generált kommunikáció további azonosítható nyomait, így a kommentek számát, a kommentekben kialakuló párbeszédet, a posztoló bekapcsolódását a párbeszédbe, s az esetleges kommentelői tartalommegosztások megjelenését a poszthoz kapcsolódva kialakult diskurzusokon belül [10].

A 4500 bejegyzés értékelése alapján a kutatási minta legsikeresebb posztja – az *Ausztrál Nemzeti Könyvtár* épülete fölött, mint test fölött lebegő, hatalmas *Darth Vader* fejét formázó légballon fényképe, 20 nap alatt közel ezer tetszésnyilvánítással és kétezer megosztással – jól példázza a „mémjellegű” posztsikert. Mintánk második leghatásosabb posztja azonban már magyar oldal bejegyzése – a Mai Manó Ház *Yoko Ono* és a meztelenül hozzá bújó *Lennort* ábrázoló fényképmegosztása – 2 nap alatt 1129 tetszésnyilvánítással, 171 megosztással és aktív párbeszédrel a kommentekben.

A legsikeresebb posztokat adó első húsz oldal között szerepel még (helyezésük sorrendjében) a külföldi oldalak közül a *British Library*, a Project Gutenberg, a *Gallica*, a *Boston Public Library*, az *Orosz Nemzeti Könyvtár* és a *Humboldt Universität zu Berlin*, magyar oldalak közül pedig a legsikeresebb bejegyzések megosztói a következők (a 4500 megvizsgált bejegyzés helyezései alapján.):

- (2) Mai Manó Ház
- (4) Könyvbarátok
- (6) Ludwig Múzeum
- (7) Libri
- (15) Bookline
- (25) Iparművészeti Múzeum
- (32) Rukkola
- (40) Sárkányos Gyerekkönyvtár, FSzEK KK
- (44) Versegly Ferenc Könyvtár, Szolnok
- (51) Szépművészeti Múzeum Könyvtára
- (82) Petőfi Irodalmi Múzeum
- (113) Édesvíz Kiadó és Könyvesbolt
- (122) Moly.hu
- (124) Csorba Győző Könyvtár, Pécs
- (127) Országos Széchényi Könyvtár

Magyar egyetemi könyvtárak közül legsikeresebb a 155. helyen az *SZTE Klebelsberg Kuno Könyvtár*ának, egy Radnóti Miklós halálának évfordulóján posztolt fotója (szegedi szobráról, feleségével), versidézzel és emlékező sorokkal, majd a 262. helyre került posztjával a *Budapesti Corvinus*

Egyetem Központi Könyvtár – a képen a Fővám téri metrómegálló fölött rendezett terület, az új, Dunára néző padok sora látható, mögötte az egyetem épületével.

Legsikeresebb posztjaik sorrendjében az első tíz hazai egyetemi könyvtár:

- (155) Klebelsberg Kuno Könyvtár – A Szegedi Tudományegyetem Könyvtára
- (261) Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár
- (406) ELTE Egyetemi Könyvtár
- (421) Széchényi István Egyetem és könyvtára, Győr
- (721) MOME Könyvtára
- (724) Nyugat-magyarországi Egyetem Központi Könyvtára, Sopron
- (787) Nyíregyházi Főiskola Központi Könyvtár és Szakirodalmi Információs Központ
- (824) Széchényi István Egyetem – Győr
- (858) Kaposvári Egyetem Könyvtára
- (869) PPKE BTK Könyvtár

Könnyű belátni, hogy egy-egy eltalált, fogékony közegben nagy sikert arató megosztás önmagában keveset árul el a követendő stratégiákról, a Facebook-oldalak kezelőinek mindennapi, egyenletes teljesítményéről, munkájuk hatékonyságáról. Az egyes bejegyzések sikerének megértéséhez ismernünk kellene a megosztott tartalom és közönsége kapcsolatát.

Tér, idő, kötődések – a közös kontextusról

A 4500 poszt részletező tartalmi elemzésére nem vállalkozhattunk, de alapvető, témamegjelölő feljegyzést kétharmadukról készítettünk, hogy a kiugróan sikeres, vagy sikertelen megosztások tartalmi vonatkozásait könnyen áttekinthessük, utólag könnyen felidézhessek. A feljegyzéseket áttekinthető tanulság, hogy a siker tartalmi vonatkozásának egyik összetevője a mennél közönsébb és átfogóbb kontextus megléte.

A közösségi média sztárja e tekintetben az internetes mém, s érdemes megfontolni sikere titkát, a széles körben ismerős, fölismerhető, de mégis frissen ható, újrafogalmazott, vagy átváriált vizuális motívumot, az aktualitást és a tömegekre hasonlóan ható általános érzelmi töltést, legyen az káröröm, helyzetkomikum, kedvesség vagy irónia. A könyvtárak és gyűjtemények mémjei – a maguk módján, szerényebb hatókörében – az időben, térben vagy műveltségben közönségükkel közös kontextust találó megosztások.

A „vérbeli” mémként kategorizálható szellemes posztokhoz ritkán mérhető sikerük, hiszen azok hatékonyságához mérve, a közösségi médiát szórakoztató „műsorfolyamként” élvező és megosztó felhasználók elérhető teljességén belül értelem-szerűen csak akkora hatást érhetnek el, amekkora hányadukat az irodalom, tudomány megérinti, foglalkoztatja, s akik ismerőseikkel is osztani vélik vonzódásukat, érdeklődésüket.

Tartalmi gyorselemzésünk megerősíti, hogy a 4500 könyves, könyvtári megosztástétel sikeresebb felében dominálnak az idősíkokhoz vagy évfordulókhöz, térhez vagy közeghez köthető kreatív bejegyzések, ajánlók – sikertelenebb részükben pedig dominálnak a praktikus értesítések, nyitva tartásról, új web-laptartalmak ajánlásáról szóló bejegyzések.

A kohézió vizsgálata

Bár a tartalmi leírások mélyelemzésére, a megosztások helyi kontextusának értelmezésére, s így az eseti tartalmi közlések népszerűsége gyakorolt hatásának kimutatására nem vállalkozhattunk, a gyűjtés során következetesen besoroltuk a megosztott bejegyzéseket tartalmuk különböző jellemzőit leíró kategóriákba.

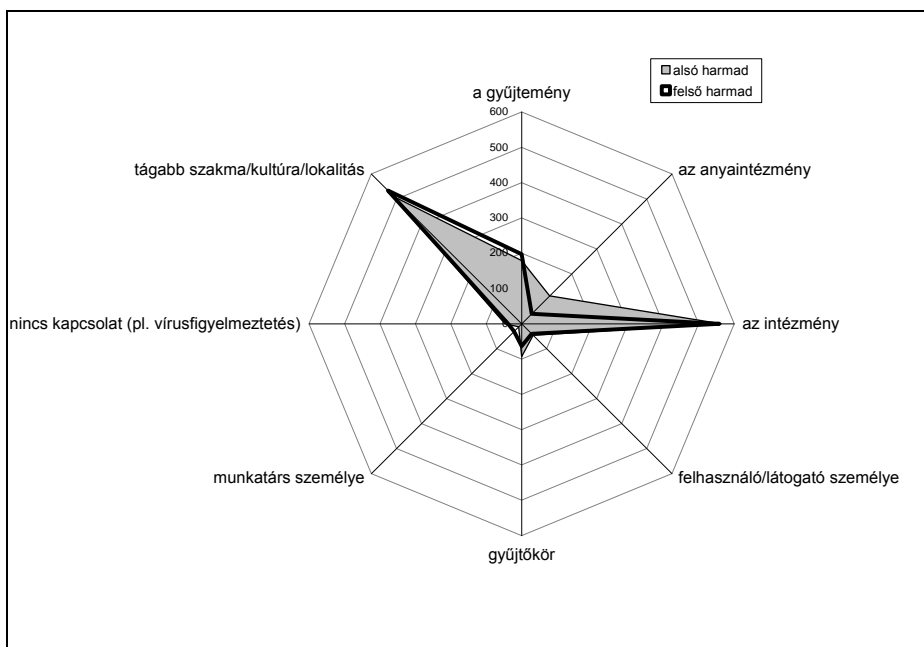
A posztok tartalmának viszonyát a posztoló intézmény működési köréhez nyolc kategóriába sorolva tipizáltuk az egészen tág, kizárólag a hálózati je-

lenléttel–identitással összefüggő „nincs kapcsolat”-tól a személyes viszonyok megjelenítését biztosító felhasználói és munkatársi kapcsolódásokig:

Mi kapcsolja össze a megosztott posztot és az oldal tulajdonosát?

- nincs kapcsolat (pl. vírusfigyelmeztetés),
- tágabb szakma/kultúra/lokális,
- gyűjtőkör,
- a gyűjtemény (tartalmi megosztások, ízelítők, gyarapodási hírek, összefüggő események),
- az intézmény (működés, változások, helyet kapó események),
- az anyaintézmény (működés, változások, helyet kapó események),
- munkatárs személye (pl. egyéni kutatás, eredmény, bemutatkozás, vélemény, ajánlás),
- felhasználó/látogató személye (pl. könyvtárhoz kötődő eredmény, élmény, kezdeményezés).

A kategóriarendszert abban a reményben állítottuk fel, hogy kutatásunk igazolja majd előfeltevéseinket, mely szerint a könyvtárak, tudástárak fő vonzereje, közösségi médiában egyedi vonása a közösségi térként is létező, személyes kapcsolódásra is alkalmas, látogatható, hitelesen rendezett gyűjtemény, és a gyűjtőkörre nyitott, szakértő munkatársak valós személye. E tényezők kidomborodását várva ábrázoltuk a 4500 tétel mintá felső és alsó harmadát (legsikeresebb 1500 tétel és legkevésbé sikeres 1500 tétel) két csoportban, a kategóriákba sorolás eredménye szerint (1. ábra):

1. ábra Teljes minta – kohézió

A kirajzolódó két alakzat részben csalódást kelt. Míg a felhasználók/olvasók és munkatársak szignifikáns megjelenése túlzott elvárás lehet, a gyűjtőkörrel kapcsolatos „külvilágra” nyitott bejegyzések, megosztások alulreprezentáltsága figyelemre méltó akkor is, ha a vizsgált könyves–könyvtáros oldalak jelentős része általános gyűjtőkörű.

A saját gyűjteménnyel kapcsolatos megosztásokhoz képest döntő fölényben vannak a tágabb szakmához, kulturális kapcsolódási területekhez kötődő megosztások, s vele egyenrangúan uralja az ábrát az oldal alapfunkciója, az intézmény képviselése, az intézmény működéséről tudósító hírek, információk megosztása.

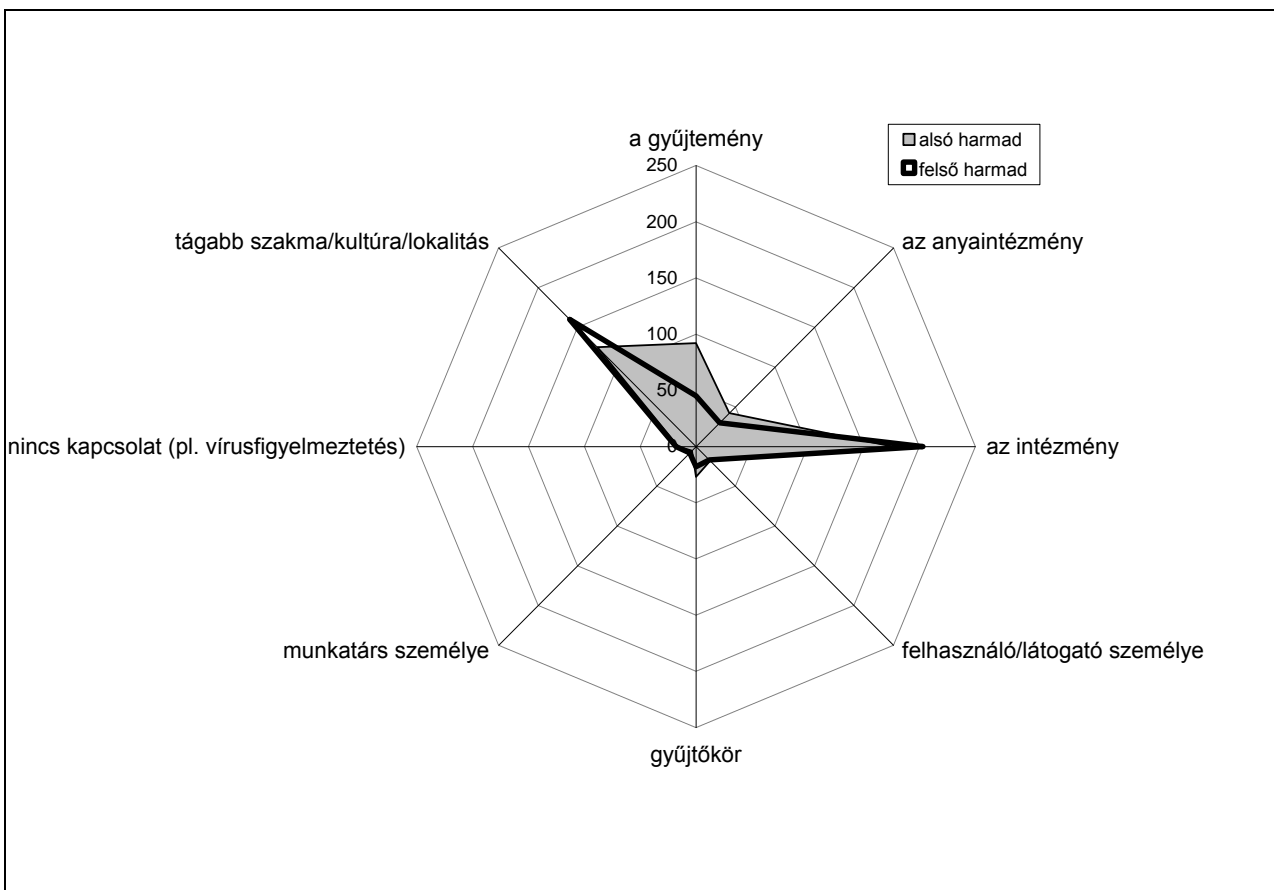
A főként egyetemi könyvtáraknál értelmezhető „anyaintézmény”-re vonatkozó megosztásoknál jól megfigyelhető, hogy a sikeresebb bejegyzések között kisebb a mértékük – az olvasókat vélhetően itt nem az egyetem hírei ragadják meg.

Ábrázoljuk külön az egyetemi könyvtári bejegyzések 1500 tételes mintáját is felső-alsó harmadra (500-500 tétel) bontva (2. ábra):

Az alapvetően hasonló eredményen belül az egyetemi közegben elvárható irányultság–tájékozódás jeleként értékelhetjük a felső harmad „tágabb szakma” irányban eltolódó alakzatát, ugyanakkor jelentős csökkenést mutat a sikeres bejegyzések összetételében a gyűjteménnyel kapcsolatos aránya.

A megosztó gesztus vizsgálata

A jelenlét a közösségi weben különösen hangsúlyossá teszi a közreadás, publikálás apropóját, gesztusát. Míg egy honlap vagy blog egységes felülete, rovatrendszere, felépítése keretek közé foglalja és értelmezi a különböző megjelentetett dokumentumokat, a közösségi hálón különböző jellegű bejegyzéseink elkülönítésére nincsenek testre szabható eszközeink.

2. ábra Egyetemi könyvtárak – kohézió

Az identitásunkat a közösségi hálón összefoglaló oldal vagy profil ráadásul csak másodlagos hordozója helyi jelenlétünknek, gyakorlatilag olyan archívumnak kell tekintenünk, amely élő aktivitásunk ritkán látogatott, retrospektív áttekintést biztosító nézete.

A hangsúly a szinte tervezhetetlen betagozódáson van: megosztásaink megjelenéseiben reprezentálódunk olvasóink, követőink, ismerőseink egyedi összetételű hírfolyamaiban, versengve ismeretlen versenytársaink bejegyzéseivel.

Ha tehát nincs jelen a komplex honlap, vagy a rovatokra tagolt, címkézett blog, mely mondanivalónk és megnyilvánulásaink sokféleségét egészként fölmutatná, a megosztási gesztusok jelentősége kiemelten fontossá válik, hiszen azok egymásutánisága, változatossága, jellege határozza meg, hordozza a viselkedésünkről, szokásainkról kialakuló képet – reprezentációinkat a közösségi média nézőkre szabott műsorfolyamában.

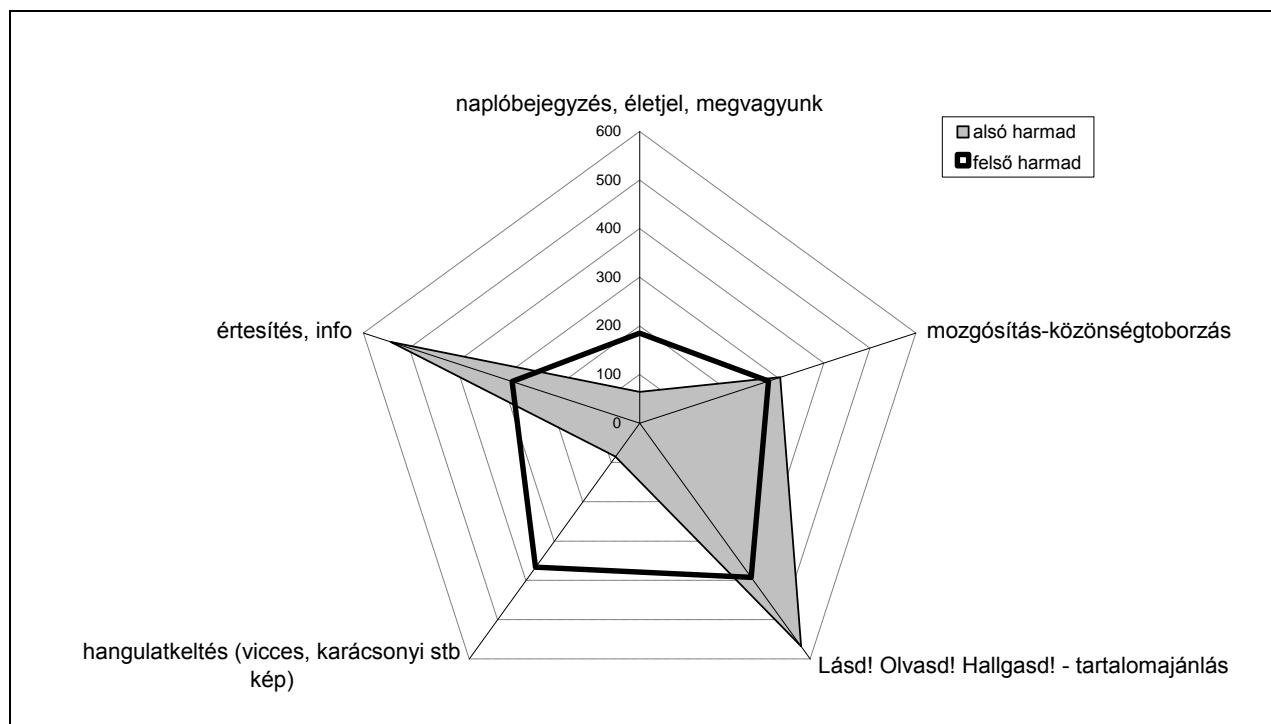
A megosztó gesztus tipizálására az alábbi kategóriákat használtuk:

- Lásd! Olvasd! Hallgasd! – tartalomajánlás,
- értesítés, infó,
- mozgósítás-közönségtoborzás,

- naplóbejegyzés, életjel, megvagyunk,
- hangulatkeltés (vicces, karácsonyi stb. kép).

A teljes minta alsó és felső harmadát ábrázolva kimondhatjuk, hogy a könyves és könyvtáros közösségi jelenlét sikeres megvalósítását jelenleg az ajánló és szórakoztató bejegyzések szolgálják, mellettük azonos arányban megjelenhetnek az értesítések, események és naplószerű bejelentkezések is. A felső harmad – geometriai arányérzékünk számára is – kiegyensúlyozottabbnak tűnő gesztusmegoszlása azt bizonyíthatja, hogy nem érdemes túlzásba vinni a tájékoztató, tartalomajánló aktivitást, s ugyanígy, a képviselt intézmény ügyes-bajos információinak hírlevél-szerű forgalmazását is kordában kell tartani a közösségi webfelületen (3. ábra).

Előzetes elvárásainkat érzékelhetően inkább támasztja alá a gesztustipizálás eredménye, mint az előző kohézióelemzés. Míg ott az elvárások, intézményi kötelezettségek és a közönségnek megfelelni vágyás meghatározóbb, addig a megosztások mindennapos gesztusaiban pontosabban és nyíltabban érvényesül a közeg hatása és a Facebookot vélhetően magánemberként is használó, munkahelyük nevében posztoló munkatárs(ak) személyisége.

3. ábra Teljes minta – gesztus

A gyűjteményével, rendezettségével és szakemberei hitelével valóságos közösségi térként ismerhető könyvtár felmérésünk eredménye szerint is akkor sikeres, ha ezeket a jellemzőket identitás-összetevőként, az intézményi honlap hangvételénél személyesebben vállalja megosztásaiban. A könyvtári jelenlét ideális esetben tehát

- reprezentálja és propagálja a követők–olvasók által ismert valós közösségi teret (saját és egyéb ajánlott események),
- belátást enged munkájába, szakmai mindennapjaiba mint egy kolléga,
- biztos ízlésű barátként jó tippel szolgál weben elérhető olvasmányokról és hozzáférhető médiatartalmakról,
- kedves ismerősükként vidám képekkel dobja fel hangulatunkat,
- s bennfentesként értesít a gyűjteménnyel kapcsolatos praktikus tudnivalókról, hírekről is.

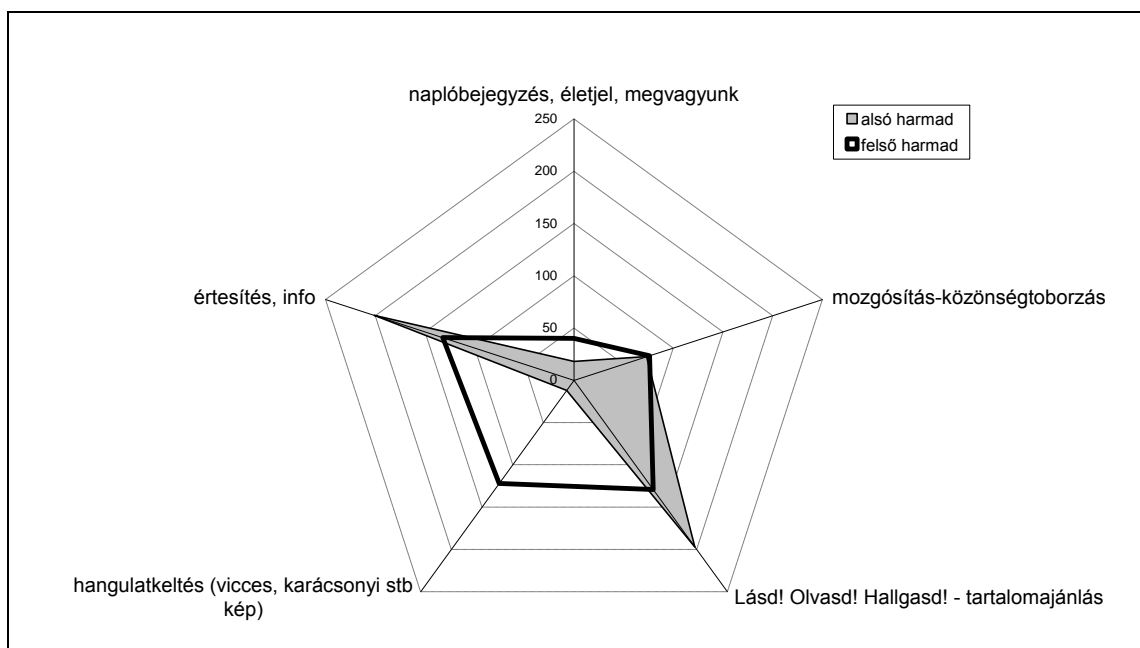
Az ideális arányokról természetesen lehet vitatkozni – a hangulatkeltő képmegosztások levelezőlistás hagyományú közösségi gesztusok, melyek kevés munkával, a posztolót legalább annyira szórakoztatva, mint a befogadókat, emlékeztethetik az ismerősöket kapcsolatuk meglétére. Népszerűségüket, az igényt e vizuális „integetésre” meggyőzően igazolja, hogy forrásuként tömérdek gyűjtő oldal – köztük számos kifejezetten könyves/könyvtáros orientációjú – sorakozott fel az elmúlt években a Facebookon belül is. Könyvtárak, képgyűjtemények esetében a hozzáadott információ minő-

sége, mélysége, a képválasztás apropója, a megformálás kreativitása biztosíthatja, hogy e gesztus a minimális kapcsolattartáson túl mutasson.

Ha a gesztusok megjelenését az egyetemi könyvtárak körén mérjük, kicsit torzabb változatban, de hasonló alakzatokkal találkozunk (4. ábra):

A teljes mintán már megfigyelt tendencia – az értesítésekben és tartalomajánlókban kimerülő sikerlenebb harmadhoz képest a szabályos ötszög felé mozdító sikeresség és az eseményajánlás – mindkét halmazban változatlan szerepe itt is látványosan mutatkozik.

Az eltérések, torzulások részben magyarázhatók az egyetemi könyvtári közeg sajátosságaival: az értesítéseket, hallgatók tájékoztatására információkat generáló anyaintézmény markánsabb megjelenésével, s a közkönyvtáraknál szemérmesebb életjeladási hajlandósággal. Érdekes azonban elgondolkoznunk azon, hogy az egyetemi könyvtárak műhelymunkát támogató, kutatási közeget biztosító, szakemberek, tudósok között kollegiális kapcsolódási pontot kínáló funkcióihoz netán éppen a felhasználók érdekében végzett szakmai munka bemutatása, a kutatható gyűjtemény fejlesztési folyamatait megosztó naplófeljegyzések, az információ szervezésének, prezentációjának műhelyitkait bemutató életképek illenének nagyobb arányban.

4. ábra Egyetemi könyvtárak – gesztus

Mit posztolunk? Az összetevők vizsgálata

A Facebook erőssége a képek és képközpontú, gyorsan beazonosítható információs blokkok közzététele, terjesztése. A bélyegképcentrikus információ, melynek karrierje a grafikus kezelői felület ikonjaitól a képgalériákon, avatárokon át a profilképekig ível, napjaink érintőképernyős mobil eszközein univerzálisan kompatibilis üzenetegységgé vált, s éppúgy reprezentálhat fájlként feltöltött dokumentumot, mint komplett adatbázist, webes szolgáltatást, vagy telefonnal frissen készített instagramszelfit.

A vizsgált minta mérési eredményei látványosan bizonyítják a kép nélkül publikált, pusztán szöveges megosztások kudarcát mind a helyben megírt, mind a külső webcímről belinkelt dokumentumok esetében.

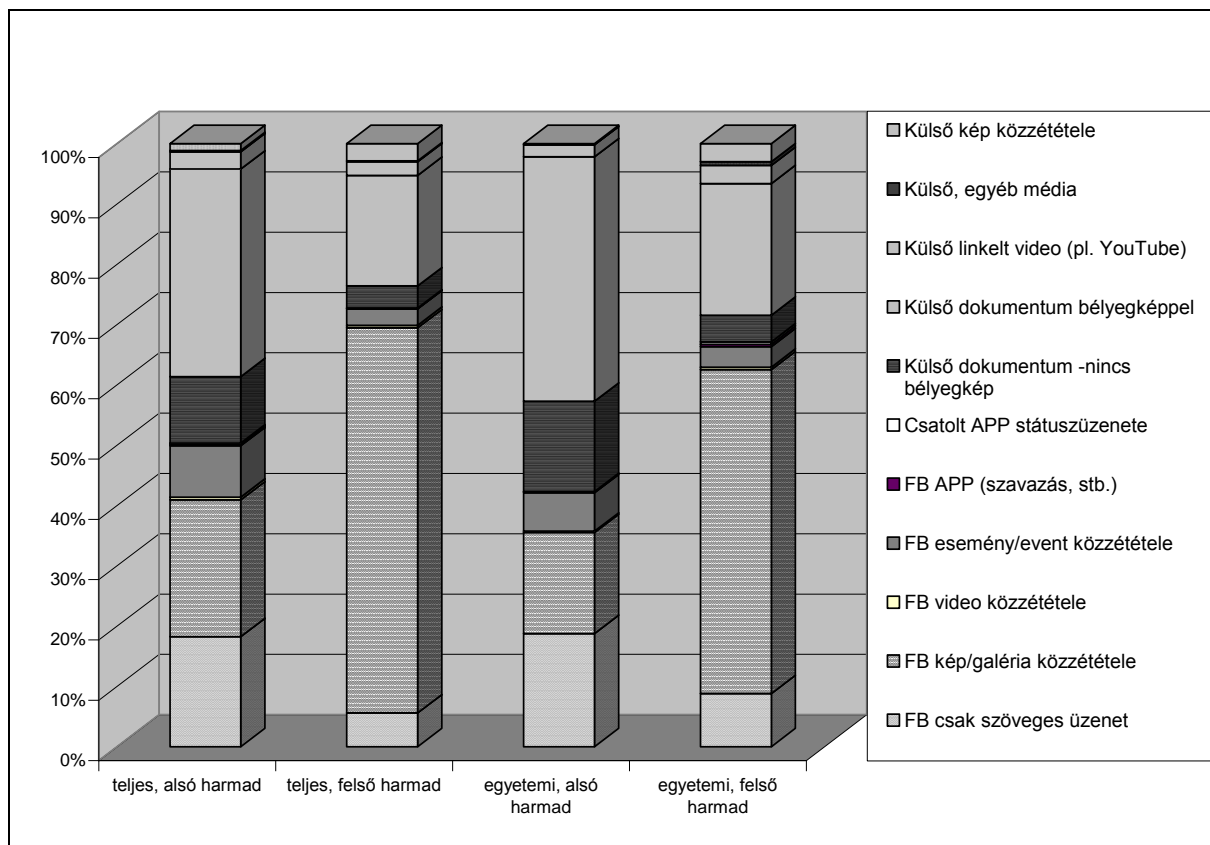
A bejegyzések alap-összetevőit az alábbi kategóriákba soroltuk:

- FB csak szöveges üzenet.

- FB kép/galéria közzététele.
- FB video közzététele.
- FB esemény/event közzététele.
- FB APP (szavazás, stb.).
- Csatolt APP státuszüzenete (pl. Moly APP.).
- Külső linkelt dokumentum bélyegkép nélkül.
- Külső linkelt dokumentum bélyegképpel.
- Külső linkelt videó (pl. YouTube).
- Külső linkelt egyéb média (pl. Soundcloud).
- Külső linkelt kép közzététele.

A teljes minta és az egyetemi könyvtári bejegyzések alsó és felső harmadára vetített eloszlást az 5. ábrán párhuzamosan mutatjuk be, darabszám helyett a teljes darabszámot (1500 illetve 500 tétel) véve 100%-nak.

Ábránkon kimutathatatlannak a Facebook használata videomegosztóként (FB videó), elvéve használnak applikációkat (FB APP, csatolt APP státuszüzenete) a vizsgált oldalak (és személyként jelen lévő könyvtárak).

5. ábra Megosztott tartalmak aránya

Látványos viszont a képközpontúság, ami kétségtelenül fontos és nélkülözhetetlen a közösségi média felületén, viszont a külső dokumentumok sikerrel párhuzamban zsugorodó aránya elgondolkasztó mindkét oszloppáron. A külső dokumentumok közé soroljuk az intézmények saját honlapjáról, blogjáról megosztott URL-eket csakúgy, mint a weben máshol talált, megosztásra méltónak ítélt webtartalmakat.

A Facebookra feltöltött képek és körjük szerkesztett üzenetek, információk túlnyomó aránya arra enged következtetni, hogy az esetek többségében a szöveges információ a klaviatúráról, vagy a vágólapról kerül egy-egy emblematikus, számítógépről feltöltött kép, plakát, meghívó köré. Ez egyben azt is jelenti, hogy az adott bejegyzés nem tartalmaz feltétlenül továbblépési lehetőséget, automatikusan hozzá rendelődő linket, s így nem kapcsolja a közösségi hálón publikált tartalmat az azon kívül eső webterületekhez, például a könyvtár honlapjához, blogjához, gyűjteményéhez.

A FB (azaz „facebookos”) kép/galéria közzétételének magas arányába ugyanakkor az átvett, továbbosztott tartalmak (pl. hangulatkeltő képek) is közrejátszhatnak, fontos tehát megvizsgálnunk a bejegyzések forrását, szerzői vonatkozásait.

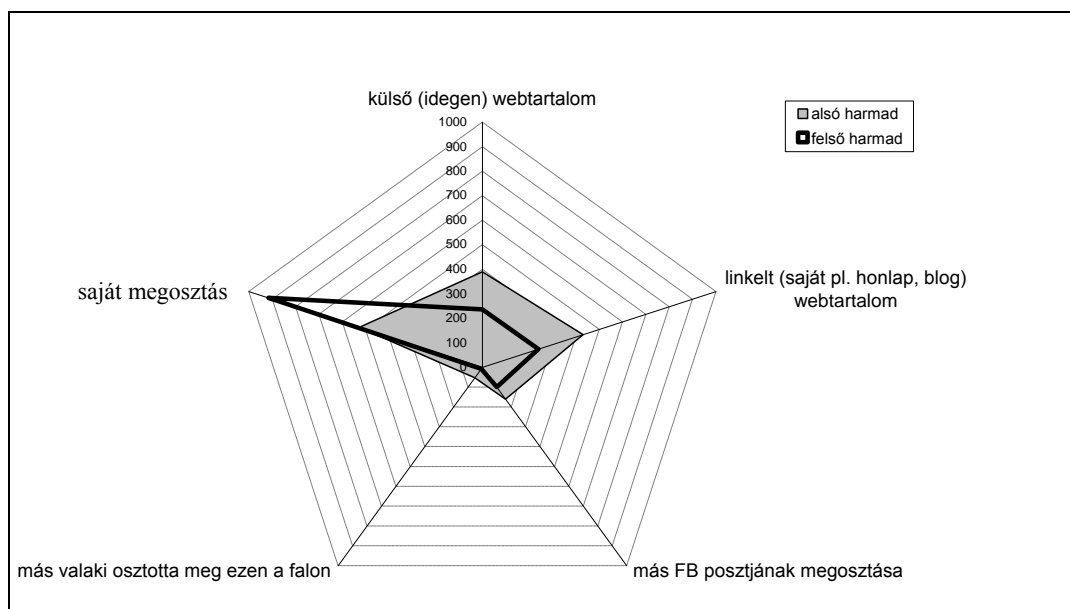
Más tollával – vagy sajáttal? Szerzőség és eredetelemzés

A párhuzamos jelenlét egyik legfontosabb kérdése, hogy mennyire legyen az párhuzamos, s mit jelent

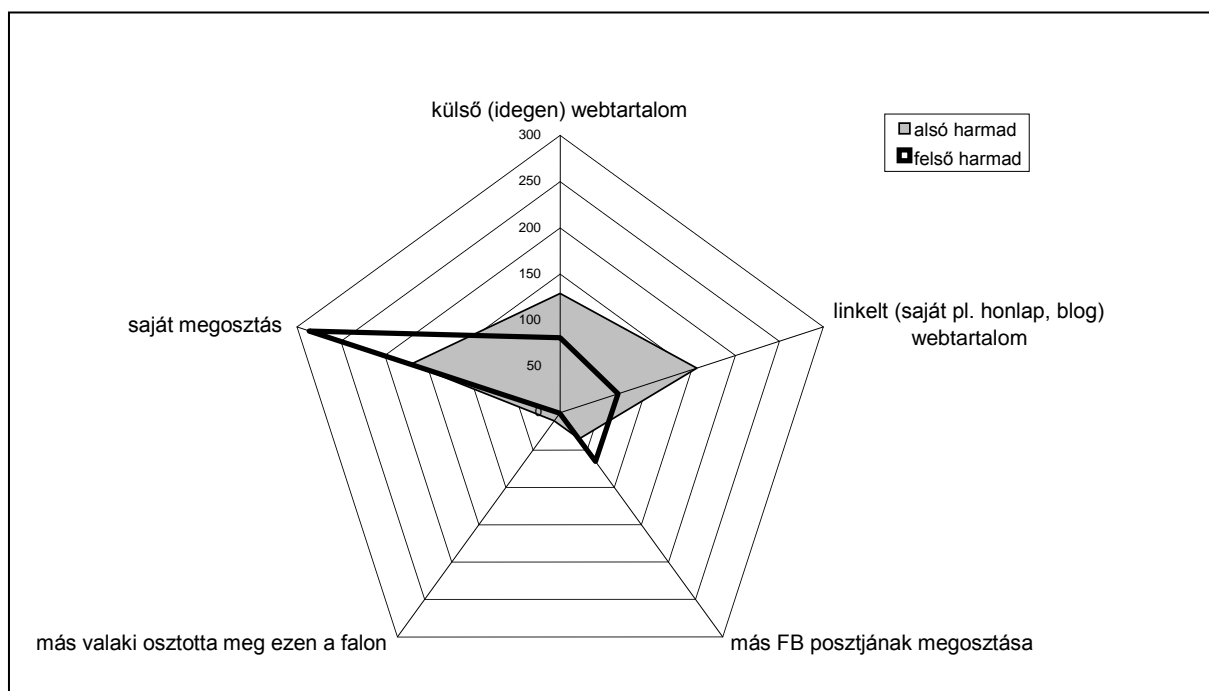
egyáltalán a párhuzamosság. A könyvtárak, kiadók, könyves oldalak honlapjainak tartalmát nem volt módunk összevetni Facebook-oldalaikon sorakozó bejegyzéseikkel.

Megvizsgálhattuk ugyanakkor a megosztások felismerhető forrásait. Az URL-megosztásokat beazonosítottuk saját honlapról származóként vagy idegen, külső webtartalomként (6. ábra). Észleltük a más facebookos oldaltól átvett (továbbosztott) tartalmakat, ha csak annak nyomait nem leplezték (törölték, amire mód van), s regisztráltuk a mások által a vizsgált intézmény falán megosztott tartalmakat is (ez beállításoktól függően engedélyezett, vagy korlátozott lehetőség).

Az ábra egyrészt azt mutatja, hogy a sikeres posztok túlnyomó többsége (800+/1500) saját, egyedi megosztás, vagy annak látszik. Másfelől azt jelzi, hogy a sikeres könyves/könyvtári Facebook-oldalak jobbra független identitást építenek már meglévő weboldalaiktól, online felületeiktől. A vizsgált források megválasztásában, a kötődéseikben is egyenletességet mutató alsó harmadba eső bejegyzésekhez képest a sikeres felső harmad döntően saját közösségi médiajelenlét formálásáról árulkodik: a közeget új felületként használó, megértő, belakó aktivitás eredményei érik el a jelentős sikereket. Az ábra csaknem azonos formát rajzol az egyetemi könyvtárakra szűkített mintán is (7. ábra).

6. ábra Teljes minta – eredet

7. ábra Egyetemi könyvtárak – eredet

Az egyetlen jelentős eltérést mégis érdemes kiemelni: az egyetemi könyvtárak esetében a felső harmad kétszer annyi megosztást vállal fel nyíltan más Facebook-oldalaktól, mint az alsó, vagyis a sikeres egyetemi könyvtári bejegyzések megosztói nyitottabbak lehetnek az idézés, forrásmegjelölés sajátosan közösségi hálós formájára, mint a teljes minta sikeres posztolói (ott az arány fordított, a sikeres bejegyzések között felére esik vissza az átvett bejegyzések száma).

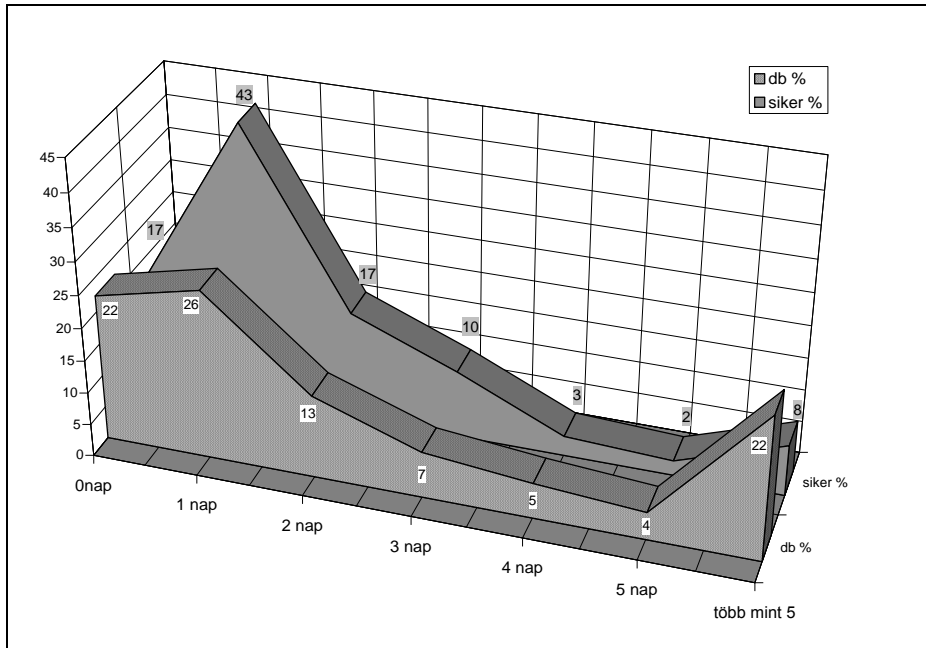
Az ábrát a korábbi kimutatásokkal összevetve elmondható, hogy gesztuselemzés során kimutatott erőteljes tartalomajánlási aktivitás zömét a könyves–könyvtáros oldalak saját megosztással abszolválják, s a külső oldalak bevonása a korábbi (megosztott tartalmak összetevőinek arányát bemutató) ábrának megfelelő arányban jelenik meg (lásd ott: külső linkelt dokumentum bélyegkép nélkül illetve bélyegképpel).

A sikeres jelenlét tehát az egyetemi könyvtárak körében sem eredményezi a saját, már online tartalmaik megosztását, szerves bekapcsolását a közösségi médiába, noha sok esetben bizonyára megfellelhető volna a közösségi oldalra bejegyzett megosztásoknak a saját, épített honlap egy-egy híre, tartalmi egysége vagy részgyűjteményi oldala is. A párhuzamos jelenlét felé húzó tenden-

ciára nyilvánvaló példával élve, egy program, felolvasóest vagy konferencia meghirdetésére a natív facebookos eseményoldal alkalmasabb és adekvátabb, mint a honlap vonatkozó oldalának megosztása.

Posztgyakoriság és siker összefüggésének vizsgálata

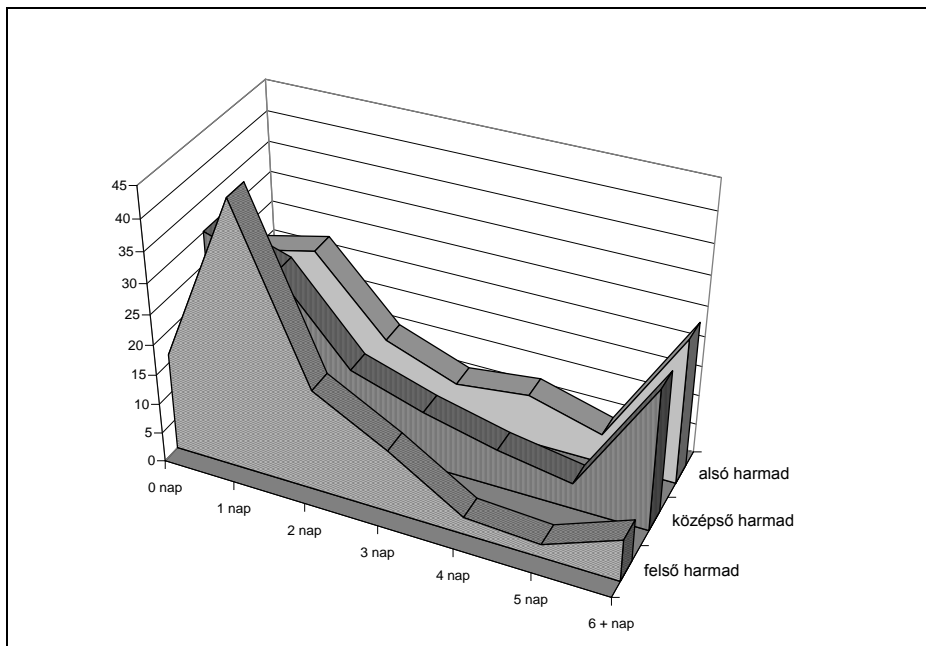
A közösségi háló marketingesei szerint 3 óránál gyakrabban nem tanácsos posztolni, igaz, két óra leteltével már nincs is mit várni a bejegyzéstől, az addigra kifulladás, kifejtés a tőle elvárható hatás nagy részét [11]. Könyvtárak, kulturális intézmények esetében vélhetően túlzás volna naponta fél tucat jelentkezés, s a bejegyzések élettartama is hosszabb lehet. Kutatási mintánkban a posztolás mértéke gyakorisága átlagosan 3-4 nap között alakult, bár figyelembe kell venni, hogy számos olyan oldalt találtunk választottjaink között, amely a pár hetes megfigyelési idő alatt ritkán, vagy alig is posztolt. Az összevetésre alkalmas minta (legalább 20 bejegyzés) begyűjtése ezekben az esetekben retrospektíven történt, s az időtényezőt a bejegyzések hatását, sikerét összegző értékben érvényesítettük. Méréseink során a bejegyzéseket befogadó periódusokat (*megelőző és következő bejegyzés között eltelt napok*) vetettük össze a bejegyzések sikerességével (8. ábra).

8. ábra Períódus és siker

Amint az ábrán látható, a teljes mintára vetített siker 43%-át az egy napos periódusokba érkező bejegyzések könyvelhetik el. A táguló intervallumokba eső megosztások fokozatosan csökkenő hatásúak, az 5 napnál hosszabb szüneteket megtörő (a minta 22%-át kitevő) jelentkezők mindössze a teljes hatás 8%-át hordozzák.

Visszatérő kérdés, hogy mennyire szabad, érdemes megterhelni az olvasókat, követőket, kedvelőket a megosztások sorozataival, mennyiben befolyásolja a rendszeresség a jelenlét hatékonyságát. A hatás szerint rangsorolt teljes megosztásmintát ismét harmadolva, a három mintarészt saját sikerük eloszlása és a periódusok függvényében ábrázolva a következőket látjuk (9. ábra).

9. ábra Periodicitás és sikermegosztás

Egyrészt kimondható, hogy a sikeres megosztások körében dominálnak az egynapos periódusokon belül érkező megosztások (24 óra alatt három bejegyzés), az összhatás csaknem felét ilyen megosztások hordozzák. Az egy napon belüli (0 napos periódusba érkező), tehát naponta két bejegyzésnél is szaporább bejelentkezésekre már kevesebb figyelem jut.

A kevésbé sikeres megosztások között az egy napon belülinél tágabb időkeret viszont nem, vagy alig növeli a bejegyzések hatását, csak a ritka posztolás hatásszünetei hívhatják fel a közönség figyelmét a könyvtárra, könyves oldalra. Ez a hatás a legsikeresebb bejegyzések körében jóval kisebb arányú a harmad teljes sikeréhez képest.

Ütemezés és siker összefüggésének vizsgálata

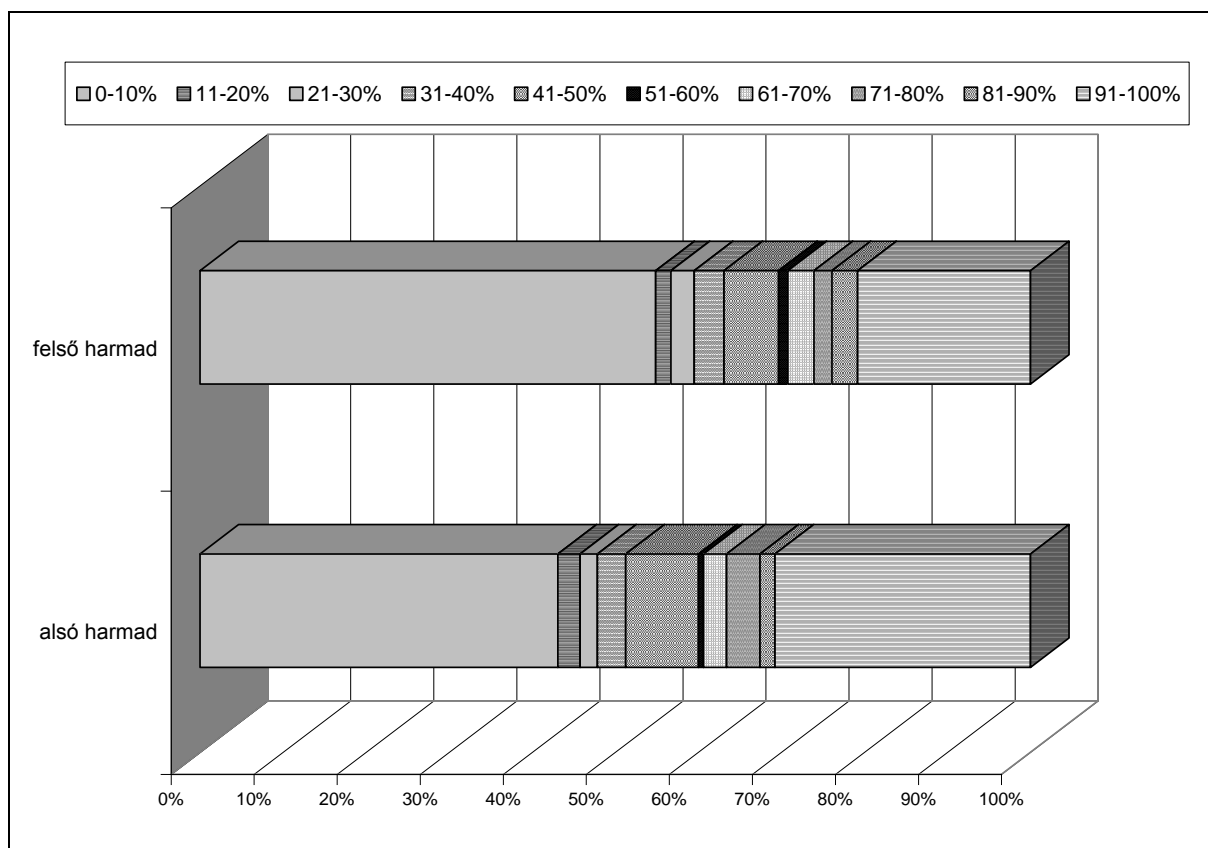
A megosztások egymást erősítő hatása jól megfigyelhető, ha a megosztási periódusokon belül megvizsgáljuk az egyes posztok ütemezését. A megelőző bejegyzéssel azonos napon nyilvánossá váló poszt esetében 0-nak, a következő bejegyzéssel megegyező napon megjelenő poszt esetén

100%-nak vettük az ütemezési értéket, a perióduson belüli ütemezést a 100%-on belüli értékeknek feleltettük meg. Ábránkon az ütemezési értékeket a teljes minta felső és alsó harmadát külön értékoszlopon mutatjuk, összesített hatásuk függvényében (10. ábra).

Megfigyelhető, hogy a felső harmad megosztásainak sikere kevésbé függ a „hatásszünetektől”, mint az alsó harmadban, mely sikereinek közel harmadát a periódusok végére (91-100) eső bejegyzésekkel éri el – az olvasók felfigyelnek a „rég nem látott” oldal jelentkezésére.

A sikeresebb bejegyzések között ezzel szemben jelentősebb a fokozás, az összhatás több mint felét az előző bejegyzés által felkeltett érdeklődés megragadása, kihasználása generálja.

A 41-50%-nál érkező bejegyzések mindkét harmadban hatásosabbak a köztes ütemezésű bejegyzéseknél, kimutatható tehát az igény az oldal jelenlétének szabályoshoz közelítő ritmusára, jelentkezéseinek egyenletességére.

10. ábra Ütemezés és hatásmegosztás

Mitől sikeres egy oldal?

Kutatásunk eredményeinek értékelése során kísérletet kell tennünk az oldalak működésének, stratégiájának értékelésére. Az egyes bejegyzések hatását értékelhettük ugyan egymáshoz hasonlítva, de nyilvánvaló, hogy egy világnyelven publikáló, globális projektet képviselő, sok ezer követővel rendelkező Facebook-oldal bejegyzéseinek jóval több esélye van a sikerre, népszerűsége, terjedésre, azaz hatásra [12]. Posztolási stratégiája, gyakorlata a közeg, a közösségi médiafelület szabályai szerint ugyanakkor követésre érdemes lehet, ha akkor is példaértékű marad, amikor igazságosan, előnyeit kompenzálva mérjük össze egy kisvárosi könyvtár posztolási gyakorlatával.

Oldalméret-arányosítás

Az adott oldal bejegyzéseinek összegzett, időarányos hatását a vizsgált bejegyzések száma szerint átlagolva, az oldal követőinek–kedvelőinek számával osztottuk, így az oldalak népszerűségétől („méretétől”) független, összehasonlítható értéket kaptunk.

Az így fölállítható rangsorban számos kisebb hazai könyvtárunk szerepel jobban, mint külföldi nemzeti könyvtárak, vagy globális digitalizálási projektek:

1. Szépművészeti Múzeum Könyvtára
2. Verseyhy Ferenc Könyvtár, Szolnok
3. Bibliothek Universiteit van Amsterdam
4. Ausztráliai Nemzeti Könyvtár
5. Sárkányos Gyerekkönyvtár, FSzEK KK
6. Nagy Imre Általános Művelődési Központ Könyvtára, Csepel
7. Országos Színművészeti Múzeum és Intézet
8. Fonoujpest – FSzEK újpesti zenetára
9. National Library of Korea, Seoul, Korea
10. Helischer József Városi Könyvtár Esztergom

Hasonlóan szép eredményeket mutatnak a hazai oldalak, ha egyetemi könyvtárakra szűrjük a listát (zárójelben a teljes rangsorban elért helyezés):

1. Bibliothek Universiteit van Amsterdam (03.)
2. Nyíregyházi Főiskola Központi Könyvtár és Szakirodalmi Információs Központ (11.)
3. Kaposvári Egyetem Könyvtára (14.)
4. Szent István Egyetem Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Kar Békéscsabai Könyvtára (29.)
5. University Library, Zielona, Gora (32.)
6. Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár (34.)
7. Helsinki University Main Library (35.)

8. Philologische Bibliothek der Freien Universität Berlin (44.)
9. BGF KVIK Könyvtára (46.)
10. Nyugat-magyarországi Egyetem Központi Könyvtára, Sopron (47.)

A hazai egyetemi könyvtárak rangsora is azt mutatja, hogy a kevesebb követővel rendelkező oldalak gyakran – arányosan – sikeresebbek a nagy „kedvelő” kört maguk köré gyűjtő oldalaknál (zárójelben a teljes rangsorban elért helyezés):

1. Nyíregyházi Főiskola Központi Könyvtár és Szakirodalmi Információs Központ (11.)
2. Kaposvári Egyetem Könyvtára (14.)
3. Szent István Egyetem Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Kar Békéscsabai Könyvtára (29.)
4. Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár (34.)
5. BGF KVIK Könyvtára (46.)
6. Nyugat-magyarországi Egyetem Központi Könyvtára, Sopron (47.)
7. Zsigmond Király Főiskola Könyvtára (48)
8. Széchenyi István Egyetem – Győr (58)
9. Pannon Egyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Veszprém (61)
10. Széchenyi István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum (62.)

Oldal-közönségsiker

Második, kevésbé egzakt, ugyanakkor több tényezőt, a körülményeket árnyaltabban figyelembe vevő módszerünk szerint első lépéseként alaposabban megvizsgáltuk az egyes oldalak közönségsikerét, függetlenül bejegyzéseik hatásától.

Figyelembe vettük a használt nyelvet beszélők számát és – ezt szűkítőn kompenzálva – az oldal nemzetiségét (azaz a hozzáköthető ország lakosainak számát), az adott intézmény hatóköréhez szorzókat rendeltünk (globális, országos, szakterületi, regionális... városrészi) és összevetettük az oldalt kedvelők, követők, ismerők számával. Az így kialakult listán a 126 vizsgált Facebook-oldalból az alábbiak kerültek az élre:

1. The National and University Library of Iceland, Reykjavík, Iceland
2. Könyvbarátok
3. Bookline
4. Berzsenyi Dániel Könyvtár, Szombathely
5. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Szentendrei Skanzen
6. Ludwig Múzeum
7. Hamvas Béla Városi Könyvtár, Százhalombatta
8. Libri

9. Gödöllői Városi Könyvtár
10. Kőbányai Könyvtár, FSZEK

Az egyetemi könyvtárak rangsorát tehát a nyelvterület és lakosság függvényében – érthető módon –, a közösségi jelenlétben igen sikeres izlandi egyetemi könyvtár vezeti, azonban a következő külföldi egyetem már csak a hatodik a listán (zárójelben a teljes rangsorban elért helyezés):

1. The National and University Library of Iceland, Reykjavík, Iceland (01.)
2. Széchenyi István Egyetem és könyvtára, Győr (11.)
3. MOME Könyvtára (13.)
4. Klebelsberg Kuno Könyvtár – A Szegedi Tudományegyetem Könyvtára (25.)
5. BME OMIKK (27.)
6. Humboldt Universität zu Berlin (28.)
7. Biblioteche dell'Università di Palermo (36.)
8. Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár (43.)
9. CEU (45.)
10. ELTE Egyetemi Könyvtár (47.)

A hazai egyetemekre szűkítve a kört Miskolc, Győr és Debrecen kerül az első tíz közé ezen a listán (zárójelben a teljes rangsorban elért helyezés):

1. Széchenyi István Egyetem és könyvtára, Győr (11.)
2. MOME Könyvtára (13.)
3. Klebelsberg Kuno Könyvtár – A Szegedi Tudományegyetem Könyvtára (25.)
4. BME OMIKK (27.)
5. Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár (43.)
6. CEU (45.)
7. ELTE Egyetemi Könyvtár (47.)
8. Miskolci Egyetem – Könyvtár, Levéltár, Múzeum (57.)
9. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár (67.)
10. Nyugat-magyarországi Egyetem Központi Könyvtára, Sopron (74.)

Oldalhatékonyság

Ha az egyes oldalak imént meghatározott közönségsikerét összevetjük a tőlük feldolgozott bejegyzések sikereivel, véleményt alkothatunk aktivitásuk hatékonyságáról a megfigyelt periódusban. Az előző listához kalkulált közönségsiker-értékkel megszoroztuk az adott oldal bejegyzéseinek hatását mérő értékeinket, összegeztük őket, majd el-

osztottuk az adott intézménytől feldolgozott bejegyzések számával.

Az így kapott, adott oldalra vonatkoztatott értékek tehát már reflektálnak az oldaltól „elvárható” hatásra (népesség, nyelvterület, intézményi hatókör), arra a népszerűségre, amely korábbi tevékenységének eredménye, ha úgy tetszik: a megszerzett hálózati–közösségi bizalom az oldal iránt – s ennek tükrében kaphattunk az eddigieknél hitelesebb képet a külön-külön megvizsgált bejegyzésekben manifesztálódó konkrét aktivitás sikeréről.

E harmadik toplistáról érzékelhetően kiszorulnak az egyetemi könyvtárak, kisebbségbe kerülnek rajta a „klasszikus” könyvtárakat képviselő Facebook-oldalak is. A közösségi médiát leghatékonyabban használó oldalak között jól szerepelnek viszont a kereskedelmi cégek, natív webes szolgáltatások, blogalapú tartalomszolgáltatásban gyakorlott intézmények (pl. Mai Manó Ház). Főlényük – mivel külföldi kereskedelmi oldalakat, globális natív webszolgáltatásokat nem vizsgáltunk –, csak a könyvtári szférával összevetve jelzésértékű.

Az első tíz helyezés sorrendje [szögletes zárójelben a legsikeresebb bejegyzéseik szerint megállapított helyezés (lásd írásunk legelső listáján)]:

1. Könyvbarátok [4]
2. Mai Manó Ház [2]
3. Bookline [15]
4. Libri [7]
5. Ludwig Múzeum [6]
6. British Library [3]
7. Rukkola [32]
8. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Szentendrei Skanzen [276]
9. Édesvíz Kiadó és Könyvesbolt [113]
10. Berzsenyi Dániel Könyvtár, Szombathely [193]

Az egyetemi könyvtárakra szűrt listán itt is az izlandi egyetem gyűjteménye vezet (zárójelben a teljes rangsorban elért helyezés):

1. The National and University Library of Iceland, Reykjavík, Iceland (12.)
2. Széchenyi István Egyetem és könyvtára, Győr (18.)
3. Humboldt Universität zu Berlin (24.)
4. Klebelsberg Kuno Könyvtár – A Szegedi Tudományegyetem Könyvtára (26.)
5. Bibliotheks- und Archivwesen der Universität Wien (29.)
6. Biblioteche dell'Università di Palermo (38.)
7. MOME Könyvtára (49.)
8. Bibliothek Universiteit van Amsterdam (66.)

9. ELTE Egyetemi Könyvtár (67.)
10. Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár (73.)

Az oldal és annak posztolási gyakorlata együttes hatékonysága alapján a hazai egyetemi könyvtárak tíz legjobb példáját az alábbi könyvtárak mutatják (zárójelben a teljes rangsorban elért helyezések):

1. Széchenyi István Egyetem és könyvtára, Győr (18.)
2. Klebelsberg Kuno Könyvtár – A Szegedi Tudományegyetem Könyvtára (26.)
3. MOME Könyvtára (49.)
4. ELTE Egyetemi Könyvtár (67.)
5. Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár (73.)
6. Nyugat-magyarországi Egyetem Központi Könyvtára, Sopron (74.)
7. BME OMIKK (75.)
8. Miskolci Egyetem – Könyvtár, Levéltár, Múzeum (78.)
9. Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár (80.)
10. CEU (81.)

Bármennyire törekedtünk a hiteles adatokra alapozott összehasonlításra, természetesen nem állítható, hogy a hazai oldalak minden összehasonlításban ilyen jól szerepelnének a nemzetközi mezőnyben. Úgy gondoljuk azonban, hogy hasonló áttekintéssel, az intézmények pontos viszonyainak és bejegyzéseik tartalmi kontextusának bővebb ismerete nélkül ennél hitelesebb kép nehezen alkotható.

Végezetül, a 126 vizsgált oldal közül közöljük még néhány ismert, országos hatókörű magyar könyves–könyvtári és memóriaintézmény oldalának helyezését a teljes rangsorban a 2013. tavaszi és őszi mintavétel alapján:

13. Moly.hu
14. Iparművészeti Múzeum
20. Petőfi Irodalmi Múzeum
21. Néprajzi Múzeum
25. Országos Széchenyi Könyvtár
33. Hadtörténeti Könyvtár
45. Országos Színművészeti Múzeum és Intézet
50. Magyar Elektronikus Könyvtár
53. Országos Idegennyelvű Könyvtár
54. Országgyűlési Könyvtár
63. Országos Színháztörténeti Múzeum és Könyvtár
84. Országos Mezőgazdasági Könyvtár
85. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ
95. KSH Könyvtár

98. Országos Idegennyelvű Könyvtár Zeneműtára
100. Szépművészeti Múzeum Könyvtára
102. Magyar Digitális Képkönyvtár

A hatékony oldalak stratégiája

Kutatási tervünk szerint a 4500 bejegyzés hatását az oldalak eredményeivel összevetve pontosítható azon intézmények listája, melyek mintaként értékelhetők, követendő–követhető gyakorlatot folytatnak.

Elvégeztük a legjobb helyezést elért egyetemi könyvtárak bejegyzéseinek vizsgálatát ugyanazon ismérvek szerint, ahogy korábban, a teljes minta leghatásosabb 1500 bejegyzését elemeztük, a megosztó oldal kilététől függetlenül. Az eredmények, összetétel-megoszlások, kohézió és gesztusalakzatok *gyakorlatilag megegyeztek* a legsikeresebb bejegyzések és a legsikeresebb oldalak bejegyzései által alkotott két mintában.

Ez az egyezés egyrészt azt jelenti, hogy nincs értelme külön bemutatnunk vizuális prezentációjukat, a grafikonok egybevágóak a korábban beillesztett, felső harmadokra vonatkozó ábrákkal. Másrészt azt igazolja, hogy az oldalak hatékonyságát a valóságnak megfelelően sikerült definiálnunk, hiszen a teljes minta – kereskedelmi oldalakat, blogokat, natív webes szolgáltatásokat is képviselő – legsikeresebb bejegyzései *azonos stratégiákat tükröznek*, mint az általunk legsikeresebbnek értékelt egyetemi könyvtárak megosztási szokásai.

A mintavételi periódusban legsikeresebben tevékenykedő egyetemi könyvtári oldalak tehát jól érzékelik a könyves, könyvtári Facebook-jelenlét trendjeit. Ezek – a közegnek megfelelően kialakult – jelenléti stratégiák azonban optimalizálhatók, mert sok tekintetben kihasználatlanul hagyják a könyvtárak valódi lehetőségeit, s nem reflektálnak a könyvtárakról alkotott társadalmi képzetek minden vonására.

Tanulságok, következtetések

Az intézmények és megosztásaik viszonyát vizsgáló kohézióelemzés szerint, míg egyfelől dominálnak a könyvtár működésével kapcsolatos formális, faliújságként továbbított hírek, az intézményi posztportfólió másik meghatározó összetevőjeként – vélhetően – a közösségi jelenléttel foglalkozó munkatárs „látja” el a könyvtár kedvelőit–követőit

általára érdekesnek, fontosnak talált, s a könyvtár profiljához illő érdekességekkel a tágabb szakmai tématerületről.

Az intézmény jelenlétéből így éppen annak egyéniségét adó fő és lényegi összetevők hiányozhatnak. Olyan ismérvek, amelyekkel a könyvtárat leginkább azonosítjuk: az egyedi gyűjtemény, a gyűjteménnyel foglalkozó osztályok, munkatársak. Interakciójuk a tájékozódó, kutató felhasználókkal – akik szintén élő közösséget alkotnak a könyvtár fizikai terében. Kevés nyomát találtuk annak is, hogy az egyetemi könyvtárak megosztási gyakorlata jelentősen eltérne például az országos szakkönyvtárakétól, vagy, hogy a rájuk jellemző speciális feladatok [13] meghatározóan formálnák közösségi jelenlétük összetevőit.

Honlapcentrikus szemlélet – párhuzamos jelenlét

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy összegzésünkben nem a közösségi jelenlét fenntartásával foglalkozó munkatársak teljesítményét minősítjük. Nyilvánvaló, hogy az oldalak, bejegyzések sikere csak részben függ döntéseiktől, aktivitásuktól. A felmérés kínálta rálátási lehetőség távlatából sokkal inkább a stratégiára, a jelenlét alternatív módozataira vonatkozóan fogalmazunk meg tanulságokat és következtetéseket.

Kutatásunk eredményei szerint erőteljesen tartja magát az a szemlélet, hogy a Facebookot elkülönített, „hosztolt” közösségfenntartó szolgáltatásként, a meglévő honlappal párhuzamosan használják a könyvtárak.

A közösségi web kialakulásától ismert könyvtár 2.0 felfogás alapján egy már létező gyűjtemény köré, a közösségi web eszközeivel közösséget, kollaboráló, dinamikus felhasználók táborát lehet gyűjteni. Megfelelő közösségi propagandával elérhető, hogy rendszeresen használják adatbázisainkat, a mi feedünket, hírlevelünket, twitjeinket kövessék online idejük minél nagyobb szeletében, s persze látogassák is intézményeinket, jó hírünket keltve. A web 2.0 korszakának ígérete szerint ők talán szerkesztésbe, osztályozásba is bevonhatók, támogathatnák projektjeinket, ahogy a zenét ingyen meghallgatók körei az általuk kedvelt zenészeket.

Ezzel a koncepcióval egy gond van: a web 2.0 korszak kezdetén született, a lehetőségek, a „long-tail” effektus optimista felismerésének idején. Azóta a közösségi aktivitás és figyelem lekötése

start-upok tömegének, sőt, globális médiaszolgáltatók célpontjává vált. A megszerezhető figyelem, a felhasználók napirendjéből kihásható pillanatok pedig végesek. A feedekre, streamekre, közösségi igények által testreszabott posztfolyamokra áthelyeződő tartalomszolgáltatás túlsúlya ma már nyilvánvaló: még mielőtt igazán kibontakozhatott volna, a kollaborálás, tudásegysítés, közös szerkesztés szerepét átveszi a fókuszálás, továbbosztás, a minimális aktivitást igénylő folkszonómia. Az egyedi, tartalmi adatbázisok remélt választása helyett a tartalmi választások és személyi profilok nagy adatbázisai épülnek a Facebooknál, a Google-nél és számos kisebb tartalommegosztó rendszert szolgáltató kereskedelmi cégnél.

A könyvtár 2.0 alapelvei között szereplő virtuális közösségteremtésre a Facebook azért sem alkalmas, mert túl sok közösségen kívüli kapcsolat, rengeteg személyes impulzus és megosztásforrás közé sorolódik a könyvtár. A Facebook – ellentétben a „niche” vagy részterületi közösségi oldalakkal, köztük a könyves hálózatokkal [14] – általános, a felhasználó teljes személyiségére szabott közösségi háló. Hiába látjuk a könyvtár profiloldalán a követők szép számát, ez a közösség nem koncentrált, nincs közvetlen, folyamatos kapcsolat. Érzik ennek ellentmondását, s – a megosztási gesztusok ábráján érzékelhető elmozdulás szerint – kapcsolatlékeztető, hangulatkeltő képekkel, érzelmi motivációval, a tartalomajánlás személyességével talán ezt is igyekeznek kompenzálni a könyvtárak, oldva a szükségszerű értesítések és eseménybeharangozók formalitását.

Az így kialakuló közösségi webprofil saját, párhuzamos életét éli a már meglévő intézményi webfelület mellett, de ez az élet, e virtuális életmód csak részben, felemás módon reprezentálja a könyvtár valós „személyiségét”. A formális képviselés mellett a vitelével megbízott munkatárs önkorlátozóan megjelenő egyénisége érződik benne.

Mivel a fenntartás munkaigényes, az összetevők elemzésekor kimutatott képmegosztásra, átvételre koncentrálódás trendje is jelzi: a munkatársnak általában kevés ideje és segítője lehet. A levélben megkapott, csatolt dokumentumszövegből és képekből, „hivatalból” továbbítandó információk feltöltésén túl, feladatát csak úgy tudja vállalható minőségben ellátni, ha privát „facebook-használói” szókáit igazítja intézménye képviseléséhez.

Láthattuk, hogy az oldalak hatékonyságát értékelő listánkról a „klasszikus” könyvtárakat kiszorították a

kereskedelmi oldalak, natív webes, vagy blog-központú tartalomszolgáltatók, akik fizikai térben működő intézmény és fölépített gyűjteményfelület képviselőitől mentesen, közvetlenebbül érzékelik és kezelik célközönségüket a közösségi térben.

A jelenlét optimalizálása – szerves kapcsolat

Ei kell fogadnunk a tényt, hogy szerkesztett tartalmink helyett a felhasználók idejük nagy részében benyomások szövetét „fogyasztják”. Honlapunk böngészése, katalógusaink, adatbázis-rekordjaink szűrése, válogatása helyett szívesebben is finomítanak egyetlen, színesen és ezer irányból összeálló „élő adás” amúgy is bonyolult szabályozó paramétereit.

Tudástárak, memóriaintézmények állnak tehát választás előtt, de legalábbis mérlegelniük kell: hogyan osszák be erőiket, milyen arányban koncentráljanak kreativitást, munkatársi erőt adatbázisaik webes felületeire, évek óta fejlesztett honlapjukra [15] és a közösségi oldalakon megjelenő, ott megosztható tartalmak előkészítésére, publikálására, felügyeletére, hatásuk elemzésére, s a visszajelzések értékelésén keresztül stratégiájuk továbbfejlesztésére.

Ijesztőnek tűnhet, hogy identitásunk, a rólunk megformált kép önmagunk kontrollált bemutatása helyett esetleges választások és üzleti titokként kezelt algoritmusok szerint fölillantott benyomások sorozataiból áll össze, mint a közösségi oldalt látogatók összbenyomásának töredékes részhalmaza [16]. Ám, ha odafigyelünk e benyomások, maradandó észlelések működési mechanizmusára, ha megértjük, milyen információk hatnak s maradnak emlékezetesek, kialakítható olyan, szervezettebb kapcsolat a közösségi hálózathasználattal, amely a Facebook regnálásán túl, a mesterséges szerkesztő algoritmusok ellenére is biztosíthatja, támogathatja a könyvtári szolgáltatások elismertségét.

A periodicitás vizsgálatából is láthattuk, hogy a könyvtár pusztá létezése, elérhetősége a közösségi hálón kevés, a ritkán jelentkező oldal életjeleire épp, hogy csak felkapják fejüket követői. A sikeres bejegyzések között a rendszeres, naponta, félnaponta érkező, egymást fokozó hatásukat kihasználó megosztások ragadják meg leginkább a figyelmet. Nem biztos ugyanakkor az, hogy minden, a könyvtár renoméját növelő bejegyzést az ezzel megbízott munkatársnak kell megosztania. Méréseink szerint még a legsikeresebb bejegyzések között is soknak bizonyult a naponként hármat

meghaladó bejegyzésszám (arányosan kevésbé hatásosnak).

Egy gyűjtemény, könyvtár jelenléte a közösségi hálón elszakadhat az intézmény aktivitási körétől. Bár a felhasználók elé kerülő tartalom elemei eredendően egyenrangúak, forrásukat a gyakori megosztás, továbbosztás hosszú távon fölértékeli és kiemeli, annak rangot és identitást generál. Kutatásunk mérőszámainak definiálásakor kiemelten díjaztuk a továbbosztást, a kommentekben megjelenő újabb megosztásokat [17]. Bejegyzéseik kedvelései és továbbosztása mellett a virtuális világban is létező, működő gyűjtemények sikerét igazán az jelzi, ha tőlük függetlenül is linkelik, megosztják honlapjuk, adatbázisaik, gyűjteményrészeik elemét a közösségi médiában.

A könyvtárak jól felfogott célja az erőltetett párhuzamos jelenlét helyett tehát a megoszthatóság példázása és a közönség által is megosztható „muníció” felhalmozása, fölkinálása. A sikeres, vagy akár mémjellegű bejegyzések tartalmi elemzéséből nyilvánvaló, hogy számtalan kiváltó oka, „trigger” lehet a teljes médiaszöveget szövő egyedi aktusoknak. Esemény vagy helyszín apropóján, identitás, szokás, gesztus vállalásán–felismerésén keresztül aktiválódik a megosztás–újraosztás. Digitalizált dokumentumok, gyűjteményrészek, virtuális kiállítások, tematikus könyvajánlók, válogatások, évfordulókhöz, helyszínekhez, szakmai programokhoz és eseményekhez gyűjtött háttérinformációk egyaránt értékes szálai lehetnek a közösségi média szövetének, felhasználókat, olvasókat vezetve a gyűjtemény teljességéhez.

Hagyni és segíteni kell, hogy hálózati jelenlétünket, identitásunkat e médiaszövet részeként a közösség figyelme alkossa újra. A bejegyzések, posztok figyelemre méltatásának – azaz a személyesen felvállalt kedvelésnek, továbbosztásnak – a bizalom a legfőbb kritériuma, a hiteles kontextus feltételezése – mémeket terjesztve ugyanúgy, mint komoly vitákhoz történelmi háttér-információkat idézve. Hiteles pedig nemcsak az lehet, amit személyesen ismerünk, vagy aminek kontextusa, történeti referenciái, szakmai pályafutása megismerhető – hanem az is, amit funkciója, fizikai tere, működésének társadalmi elfogadottsága hitelesít.

A bizonytalan minőségű webes tartalomra vetítve különösen fontos hitelesítő ismérv maradt a szakszerű rendezettség, a professzionálisan, pártatlanul összeállított gyűjtemények kezelése. E hitelesség birtokában – rendelkezve a technikai értelem-

ben vett jelenlétkészséggel és naprakész szakértelemmel gyűjteményünkről –, biztosíthatjuk, hogy tárházainkból szívesen válogassanak megosztásra kész tartalmakat, tőlünk függetlenül is.

Optimális bejegyzések és jelenléti stratégia

A legsikeresebb bejegyzések és oldalak összevetése alapján elmondható: nem elég a képközpon-túság, a gyűjtőkörrel harmonizáló tartalomajánlás-ra és praktikus információk továbbítására épülő jelenlét. Ha gyakorlati ajánlásokba kell foglalnunk kutatásunk eredményeit, az alábbi listában foglalhatjuk össze megállapításainkat:

- A saját feltöltésű képek, megosztott gyűjteményrészletek mellé tartalmas, linkekkel további információk elérését biztosító bejegyzések kívánatosak.
- Ha szerves kapcsolat a cél, eredményesebb a puszta képfeltöltés és utólagos linkelés helyett a honlap oldalának, a blog bejegyzésének vagy a gyűjtemény online tételének közvetlen megosztása.
- Külső dokumentum megosztásakor a bélyegkép és az automatikusan mellé ágyazódó dokumentum cím / leírás a közzététel előtt módosítható, ez a beavatkozás, testreszabás sok esetben elmarad.
- A szöveges kontextus megteremtése kreatív feladat, erősítheti a bejegyzés hatását a személyesség, a feltöltő azonosulása a témával, a témában szakértő könyvtáros identitásának megjelenése.
- A megosztó maradandó figyelmének érzékelése, utólagos kiegészítései, visszatérése a hozzászólók között a párbeszédet erősítheti, növeli a bejegyzés élettartamát.
- A könyvtár működése, tere, fejlődése – nemcsak ünnepei, de mindennapjai is – szerves részei identitásának. Ha vonzalmak, emlékek, bizalom – emberi és szakmai kapcsolatok közepontjában szeretne maradni, vállalnia kell léte-zése minden szegmensét, fontos megmutatnia, bemutatnia, mert büszkének kell lennie rá, hogy jól működik, vagy próbál jól működni a körülményekhez képest.

A könyvtárak, memóriaintézmények szervesebb jelenlétének kulcsa tehát információfeldolgozási környezetük, képességeik prezentálása, s a gyűjteményegységek ezt példázó megosztása lehet. Ez a tudatos aktivitás, a „megosztó hivatás” tudata képes katalizálni a tőlük független információáram-lást, s óvja–növeli a kialakított és gondosan fej-

lesztett, információ feldolgozására alkalmas intéz-mények társadalmi elfogadottságát.

A kutatás során alulreprezentáltak talált gyűjteménymegosztás és életkép-bejegyzések arányának növelésével, a lehetőségeket példaként bemutató, kreatív és „információnövelt” posztok szabá-lyos ritmushoz közelítő, rendszeres megjelenteté-sével, valamint a „belső” információk, műhelyittkok megismerhetővé tételével a kutatás során föltártnál szervesebb, hatékonyabb jelenlét hozható létre.

Azt kell tehát nyújtanunk, ami eleve jellemzi hiva-tásunkat, és ami a közösségi média tartalomforrá-sai között csak nekünk van:

- fizikai térhez köthető, meglátogatható, valóban létező gyűjtemények inspiráló bemutatását;
- megismerhető, hitelesen elkötelezett munkatár-sak (és olvasók) véleményeit, szakértelmét, egyéniségét;
- rendezett, professzionálisan feltárt tudáskincs-ből szerkesztett (és más által is szerkeszthető), gondosan előkészített tartalmakat, melyek minden esetben átjárható, linkelt ízelítői, „teaser”-ei, mint műsorok, filmek, szervezett élmények beharangozói, „multimédia-plakátjai” teljes gyűjteményünknek, működésünknek.

A kutatás folytatása

Az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetében interdiszciplináris tudományterületünk különböző irányait követve törekszünk az elmélet és gyakorlat elemzésére, hallgatóink ismereteinek széles körű elmélyítésére. Saját oktatási területe-men, gyakorlati tartalomszolgáltatási projektjeink (pl. Fodor András Hálózati életműkiadás [18]) mel-lett fontosnak érzem, hogy folytassuk a gyűjtemé-nyek, digitális adattárak közzétételi lehetőségeinek és a biztosított szolgáltatások marketingjének vizsgálatát is. A következő félévtől jelen kutatá-sunkat is újakezdjük, felhasználva az első két félév tanulságait. A közösségi média könyvtári felhasználhatóságának alapos vizsgálata, a be-jegyzések aprólékos értékelése – bízom benne – használható szempontokat adhat a szakma szá-mára, amint tanulságos, komoly munka hallgató-imnak is.

Ahogy az Egyetemi Könyvtárral egyeztetett, könyv-tári praktikum szempontjait figyelembe vevő kuta-tás kezdeményezője, Kiszl Péter saját, hallgatóival közös projektje kapcsán fogalmazott: „felgyorsult, információval túlterhelt és elbulvárosodott vilá-

gunkban hirdessük a lényeglátás, az elmélyült, kritikus gondolkodás, az ok-okozati összefüggések feltárásának, a fegyelmezett munkavégzésnek a fontosságát.” [19]

A kutatásban részt vett hallgatók felsorolását és további részleteket (pl. a felméréshez használt adatbeviteli űrlapot) a tartalomszolgáltatási elemzéseinket összefogó projektblogunkon találják [20].

Hivatkozások, megjegyzések

- [1] Teens, Social Media, and Privacy. = Pew Research Center. [Honlap] 2013-05-21
<http://www.pewinternet.org/2013/05/21/teens-social-media-and-privacy/>
 és
 26th Semi-Annual "Taking Stock with Teens" Market Research Project. = Piper Jaffray. [Honlap] 2013-10-23.
<http://www.piperjaffray.com/2col.aspx?id=287&releaseid=1863548>
 és
 BOSKER, Bianca: Facebook's Rapidly Declining Popularity With Teens In 1 Chart. = The Huffington Post. 2013-10-23.
http://www.huffingtonpost.com/2013/10/23/facebook-teen-trouble-in_n_4150940.html
- [2] FRIZELL, S.: Facebook Is About to Lose 80% of Its Users, Study Says.c= Time. 2014-01-21.
<http://time.com/1405/facebook-is-about-to-lose-80-of-its-users-study-says/>
 [Hozzáférés dátuma: 15. április 2014].
- [3] FITZPATRICK, A.: Actually, Facebook Is Not About to Lose 800 Million Users. = Time. 2014-01-23.
<http://techland.time.com/2014/01/23/facebook-losing-users/>
 [Hozzáférés dátuma: 17. április 2014].
- [4] HAMBURGER, Ellis: Facebook will punish publishers who ask for Likes and Shares. = The Verge. 2014-04-10.
<http://www.theverge.com/2014/4/10/5602064/facebook-will-punish-publishers-who-ask-for-likes-and-shares>
- [5] PINTÉR Dániel Gergő: Zsiráfgyár a Facebookon. = Média 2.0. 2013-10-30
http://media20.blog.hu/2013/10/30/zsirafgyar_a_facebookon
- [6] FÖLDI Tamás: Kávészünet a Facebookon – az Országos Idegennyelvű Könyvtár jelenlétéről a közösségi médiában. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 60. évfolyam (2013) 9. szám.
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5840&issue_id=552

- [7] A hazai közösségi médiahasználat összehasonlító statisztikáit közli: PETRÁNYI-SZÉLL András: Közösségi élet a Facebookon túl. = PS:PROvocative. 2014-03-06
<http://psprovocative.com/kozossegi-élet-facebookon-tul/>
- [8] Vizsgált hazai oldalak: BGF KVIK Könyvtára; BGF PSZK Könyvtára; BME OMIKK; Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár; Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Karának Könyvtára; CEU ; Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár; ELTE Egyetemi Könyvtár; Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtára; Kaposvári Egyetem Könyvtára; Klebelsberg Kuno Könyvtár – A Szegedi Tudományegyetem Könyvtára; Miskolci Egyetem – Könyvtár, Levéltár, Múzeum; MOME Könyvtára; Nyíregyházi Főiskola Központi Könyvtár és Szakirodalmi Információs Központ; Nyugat-magyarországi Egyetem Központi Könyvtára, Sopron; Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Könyvtára, Szombathely; Pannon Egyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Veszprém; PPKE BTK Könyvtár; Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár; Széchenyi István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum; Széchenyi István Egyetem és Könyvtára, Győr; Szent István Egyetem Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Kar Békéscsabai Könyvtára; Zsigmond Király Főiskola Könyvtára; KSH Könyvtár; Magyar Digitális Képek Könyvtár; Magyar Elektronikus Könyvtár; Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ; Országos Idegennyelvű Könyvtár; Országos Idegennyelvű Könyvtár Zeneműtára; Országos Mezőgazdasági Könyvtár; Országos Széchenyi Könyvtár; Országos Színháztörténeti Múzeum és Könyvtár; Országgyűlési Könyvtár; Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár, Kecskemét; Csorba Győző Könyvtár, Pécs; Hangtárnok – Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár, Eger, zenei gyűjtemény; Illyés Gyula Megyei Könyvtár, Szekszárd; József Attila Megyei és Városi Könyvtár, Tatabánya; Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, Győr; Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér, Győr; Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ, Debrecen; Miskolci Városi Könyvtár és Információs Központ; Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, Nyíregyháza; Pest Megyei Könyvtár, Szentendre; Ráday Könyvtár; Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, Szeged; Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár, Kaposvár; Tudásközpont, Pécs; Verseghy Ferenc Könyvtár, Szolnok; Aranybulla Könyvtár Alapítvány; Berzsényi Dániel Könyvtár, Szombathely; Bródy Sándor Zenei Könyvtár, Eger; Fejér György Városi Könyvtár, Keszthely; Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyerekkönyvtára; Gödöllői Városi Könyvtár; Hamvas Béla Városi Könyvtár, Százhalombatta;

Helischer József Városi Könyvtár, Esztergom; Ipolyi Arnold Könyvtár, Törökszentmiklós; József Attila Városi Könyvtár, Zalaegerszeg; Nagy Gáspár Városi Könyvtár, Budakeszi; Sárkányos Gyerekkönyvtár, FSzEK KK; Széchenyi István Városi Könyvtár, Sopron; Vörösmarty Könyvtár, Székesfehérvár; Rákoskeresztúri Könyvtár Fszek; Nagy Imre Általános Művelődési Központ Könyvtára, Csepel; Kőbányai Könyvtár, FSzEK; Fonoujpest - FSzEK Újpesti Zenetára; Szépművészeti Múzeum Könyvtára; Petőfi Irodalmi Múzeum; Országos Színművészeti Múzeum és Intézet; Néprajzi Múzeum; Mai Manó Ház; Ludwig Múzeum; Iparművészeti Múzeum; Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Szentendre; Skanzen; Hadtörténeti Könyvtár; Rukkola; Moly; Könyvbarátok; SpringMed; Libri; Első Könyvsiker Kölcsonzó; Di-Plant; Bookline; Akadémiai Kiadó; Európa Könyvkiadó; Édesvíz Kiadó és Könyvesbolt; Gabo Kiadó; Gondolat Kiadó; Geopen Kiadó; Helikon Kiadó.

[9] Vizsgált külföldi oldalak: Biblioteche dell'Università di Palermo; Bibliothek Universiteit van Amsterdam; Bibliotheks- und Archivwesen der Universität Wien; Bibliothèques de Paris-Sorbonne; Cambridge University Library; Firenzei Egyetemi Könyvtár; Hauptbibliothek Universität Zürich; Helsinki University Main Library; Humboldt Universität zu Berlin; Library-University of Malta; Lomonoszov Egyetem; Philologische Bibliothek der Freien Universität Berlin; The National and University Library of Iceland, Reykjavík, Iceland; UGA Libraries; Universidad de Salamanca, Spain; Universitätsbibliothek Leipzig; Universitätsbibliothek, Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg; University Library Wroclaw; University Library, Zielona, Gora; University of British Columbia Library; Yale University Library; European Library; Project Gutenberg; Ausztráliai Nemzeti Könyvtár; Biblioteca Nacional de Brasília; British Library; Central and National Library of Montenegro "Durde Crnojevic"; Gallica; National Library of Korea, Seoul, Korea; National Library of Serbia; National Library of South Africa; Orosz Nemzeti Könyvtár; The National Library of Malta; Boston Public Library.

[10] A bejegyzések sikerét, vagyis egy-egy bejegyzés „hatóerejének, hatásának értékét” a bejegyzésre érkezett lájkok, a megosztások számának kétszerese és a kommentek számának összege adja, mindez megszorozva azon jellemzők mutatószámának összegével, melyek a hozzászólásfolyam (kommentek) minőségét hivatottak értékelni.

A hozzászólások jellemzői rendre:

1. kialakult-e valódi párbeszéd a bejegyzésre érkezett hozzászólások sorában? (2 - igen - egymásra is reagálnak, 1 - nem - függetlenek egymástól)
2. a bejegyzés megosztója maga is hozzászól-e a bejegyzéshez? (2 - igen, 1 - nem)

3. kerülnek-e újabb megosztások a hozzászólásfolyamba (2 - igen, 1 - nem)

A kapott értéket a bejegyzés létrejötte és az adattörzítés között eltelt idő különbségéből számított értékkel szoroztuk, hogy kiküszöböljük a bejegyzések eltérő korából adódó egyenetlenséget. Tapasztalataink, a könyves- könyvtáros oldalak előzetes felmérése alapján 5 napos kifizetési időt tekintettünk reálisnak, így a következőképpen alakítottuk az értékeket:

0 napos: 10

1 napos - 9

2 napos - 8

3 napos - 7

4 napos - 6

5 napos - 5

6 napos vagy idősebb - 4

[11] "it takes only 1 Hr 50 mins for a post Reach to get to 75% of it's potential" REY, Benjamin: Facebook posts' lifetime.. even shorter than you thought! = Wisemetrics. 2013-08-05.

<http://blog.wisemetrics.com/facebook-posts-lifetime-even-shorter-than-you-thought/>

[12] Magyarország Facebook analitikája. = SocialDaily. [Honlap]

<http://analytics.socialdaily.com/hu/facebook/countries/HU/>

[13] VIRÁGOS Márta: A magyar felsőoktatási könyvtárak helyzete és jövője. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 60. évfolyam (2013) 8. szám

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5814&issue_id=551

[14] DÁVID Adrienne – TERNAI Zita: Adattármutra. Könyves közösségi oldalak 2. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 59. évfolyam (2012) 1. szám

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5575&issue_id=533

[15] DÁVID Adrienne – KÖRÖS Kata: Adattármutra. Múzeumok. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 59. évfolyam (2012) 3. szám

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5597&issue_id=535

[16] A szűrő-válogató algoritmussal kapcsolatos kutatásokról és aggályokról alapos áttekintést ad BOLCSÓ Dániel: Buborékba zár a Facebook, de kell ettől félnünk? = Média 2.0 [Blog] 2014-04-14.

http://media20.blog.hu/2014/04/14/buborekba_zar_a_facebook_de_kell_ettol_felnunk

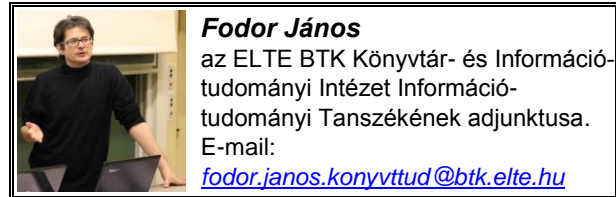
[17] A Facebook-felhasználók által megosztott könyvtári tartalmak, dokumentumok mérésére nem volt módunk, csak a vizsgált oldalak saját bejegyzéseit vizsgálhattuk. Az egyes bejegyzések hatásának mérésakor ugyanakkor hangsúlyosan értékeltük a felhasználói aktivitás minden visszakereshető nyomát: megosztást, hozzászólást, azon belül párbe-

szédet, a megosztó bekapcsolódását, újabb megosztást – lásd: [10]

- [18] FODOR János: A Fodor András hálózati életműkiadásról. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 22. évf.:(5. sz.) p. 31–38. (2013)
- [19] KISZL Péter: Hallgatót tolláról... = Kiszl Péter (szerk.) Trendek a hazai és nemzetközi könyvtárügyben. Eger: EKF Líceum Kiadó, 2013. p. 9–11.
- [20] Egyetemi könyvtárak a közösségi médiában. = kutatásiNapló. [Blog]

<http://kutatasinaplo.blogspot.hu/p/research2013-2014.html>

Beérkezett: 2014. V. 28-án.

Mi az e-book? Könyvtári fogalmak az e-könyvkölcsönzéssel összefüggésben

A *Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége*, az IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions) tájékoztató memorandumot állított össze az e-könyvkölcsönzés jelenlegi helyzetéről. Az e-könyves háttéranyag (2014 eLending Background Paper*) készítőinek szándékai az alábbiak voltak:

- Képet adni az e-könyvkölcsönzés jelenlegi helyzetéről. A könyvkiadók álláspontjának ismertetése az e-könyvkölcsönzésről.
- Bemutatni a különbséget a tudományos könyvtárak és a közművelődési könyvtárak e-bookmenedzselésére vonatkozóan.
- A jelenlegi e-könyvkölcsönzési modellek elemzése.

A tanulmány összeállítói fontosnak tartották meghatározni az e-könyv fogalmát. A definíció ez esetben könyvtári megközelítésű, így valószínűleg az eddig kimunkált e-könyves meghatározásoknál alkalmasabb lehet könyvtári terminológiai használatra.

Az IFLA szakanyaga szerint: *Az e-könyv olyan szövegalapú, önállóan, elkülönülten létező digitális alkotás, amely nyilvánosan – térítéssel vagy anélkül – elérhető.*

A meghatározás kiegészítő elemei:

- Az e-könyvet ugyan birtokolhatja is az olvasó, de sokkal általánosabb, hogy az e-könyvet az olvasó felhasználóként kezeli, tehát a vásárláskor nem jut tulajdonába a műnek.
- E-könyvek gyűjteményét, tartalmi kollekciónak is lehet egységnyi e-könyvnek tekinteni (pl. előfizetéses konstrukció).
- Az e-könyvnek – a szöveg mellett – sok más alkotóeleme is lehet, például hang, videó, helymeghatározásra épülő effekt stb.
- Az e-könyv létezhet csak digitálisan, de lehet egy műnek egymással azonos értékű digitális és nyomtatott verziója is.
- Az e-könyv letölthető informatikai eszközre (asztali gép, note-book, iPad, e-reader), de olvasható közvetlenül online – streaming – változatban is.
- Az e-könyvnek – a széles olvasó közönségnek szánva – lehet professzionális kiadója is, de lehet a megjelentetés self-publishing konstrukció is. Szakmai egyesületek, egyetemek is adhatnak ki képzési célú vagy tudományos publikációkat.
- A jelen tanulmányban az e-könyvek audioverzióját e-könyvként értelmezik. Viszont nem tekintik az e-könyvtematika részének a digitális folyóiratokat, elektronikus médiumokat.

A háttéranyag igyekszik meghatározni azt is, mi tekinthető e-könyvkölcsönzésnek. Ezek szerint: *Az e-könyvkölcsönzés folyamán a könyvtár ideiglenes használatra átengedi az adott művet olvasásra beiratkozott olvasójának a könyvtár helyiségein kívül, vagy a könyvtárban az olvasó igényei szerint.*

A meghatározás kiegészítő elemei:

- A könyvtár maga határozza meg, milyen konstrukcióban kölcsönzi az e-könyvet. Megvásárolhatja, licencelheti (szövegbérlet) a művet, a jogtulajdonossal kötött megállapodás alapján biztosíthatja egy adott mű kölcsönzésének módját (pl. példányalapú kölcsönzés vagy párhuzamos kölcsönzés, a kölcsönzés határidejének megszabása stb.).
- Az olvasó eszközére való eljuttatás történhet a könyvtár, a kiadó, vagy egy közbeiktatott lebonyolító szervezet (gazdasági vállalkozás) szerveréről is.

A szakanyag a továbbiakban bemutatja az egyes földrészek e-könyves könyvtári gyakorlatát. Mi európaiak, kicsit lemaradtunk a Glóbusz más régióitól ebben a tekintetben. Tanulságos a könyvtári e-könyvkölcsönzéshez kötődő üzleti konstrukciók ismertetése is. Rövid összefoglalót nyújt az anyag a különböző kormányok felfogásáról is az e-book vonatkozásában. Sok gyakorlati példa és működő projektek esetismertetése is segíti a tájékozódást ebben a hazánkban éppen kibontakozó témakörben érdeklődőket.

/Forrás: konyvkonnektor.hu/?p=4295 2014. augusztus 4./

(F.Iné)